

Ayda Bir

Sendikalar mücadele merkezleri olarak örgütlenmelidir

İşçi sınıfının sendikaları nasıl olmalı? Sendikaların yeniden mücadeleciler bir çizgiye çekilerek örgütlenmesi nasıl başarılabilir? Bu sorun dünya da ve Türkiye'de bugün artık daha fazla. Türkiye'de sendikaların durumuna ilişkin bir toplantı düzenlendi. Bu toplantıda "İşçi ve Sendikal Hareketin Durumu. Nasıl Yapmalı?" sorunu tartışıldı. Toplantı Emek Partisi tarafından 1 Aralık 2006 yılında yaşamını yitiren EMEP İstanbul İl Başkanı Memet Kılıncı'na anısına bir düzenlendi. Burada tartışılan sorunun sadece Türkiye işçi sınıfını değil, uluslararası işçi sınıfını da yakından ilgilendirdiğini düşünerek, gazetemizde tartışılanların bir bölümünü yayınlamanın yararlı olacağını düşündük.

Sendikal hareketin toplamı açısından bakıldığında; 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, reformcu sendikacılık merkezlerinin ve sonradan bunlara katılan eski sınıf sendikacılık merkezlerinin çizgisi; "üye sendikacılığı" diyebileceğimiz bir anlayıştı.

Bugün de bütün dünyada ve Türkiye'deki bu anlayışa göre, sendikaların görevi açısından bakıldığında tablo; işçinin sendikaya üye olması, aidat ödemesi, sendika yönetiminin de bu aidat karşılığında işçinin haklarını koruması olarak gerçekleşmektedir. Pratikte bu durum; işçinin, haklarını koruması için bir avukat tutması gibi görünmekte, çoğu zaman tutulan avukat karşı tarafla da gizli işbirliği içine girmektedir. Bu yüzden eğer sendikacı iyi bir avukat gibi davranır, işçiyi masa başında satmazsa "iyi sendikacı" sayılmaktadır. Zaman zaman kimi işyeri ve iş kollarında, işçilerin birleşerek haklarını koruma mücadelesi vermesi; grevler, direnişler örgütlenmesi; bütün bu olumsuzluklar içinde sınıftan yana tutum alan sendikacıların, ileri işçi kesimlerinin parlayıp sönen mücadeleler örgütlemeleri ya da büyük bir gayretle gösterdikleri çabalar ana çizgiyi değiştirememektedir.

ÜYE SENDİKACILIĞININ ETKİSİ

Çünkü;

a) "Üye sendikacılığı"; işçilerin eşlerini, çocuklarını, gençlerini, işsizleri, emeklileri dışlayarak, en iyimser yaklaşımla aslında sınıfın o anda "aktif çalışan" kesimini kucakladığı için, sayısal bakımdan daraldığı gibi, işçiyle ilişkisi de patronla işçinin pazarlığına aracılık etmeye dönüşmektedir. Öyle olunca da sendika sadece üyesinin çıkarlarını savunan, bencil, geniş emekçiler gözünde seçkin bir işçi kesiminin örgütü olarak görülmektedir. Ki bu, sendikaların ortaya çıkışındaki, çeşitli sektördeki işçi kesimleri arasındaki rekabete son verme misyonuyla da çalışmaktadır. Çünkü sadece üyesinin çıkarını savunan sendikaların tutumu, sendika üyesi işçiyle sendikasız işçi, çalışan sendikacı işçiyle çalışmayan (işsiz) işçi arasında rekabete yol açarak sendikanın varlık temelini sarsmaktadır.

b) "Üye sendikacılığı" aynı zamanda sendikal mücadelenin alanını, sadece çalışan ve üyesi olan işçinin TİS'le sağlanan haklarıyla sınırladığı için; zamlar, vergilerin artırılması ya da patronlara getirilen vergi muafiyetleri; hazinenin, merkez bankasının patronlar tarafından yağmalanması; hükümetlerin bankalara, borsaya ya da tekellere avantajlar tanıması gibi yollarla emekçilerin ulusal gelirden aldıkları payı düşürerek yaptıkları sömürü ve soygun; sosyal güvenlik fonlarının patronlara açılması; eğitimin, sağlığın paralı hale getirilmesi, eğitimin müfredatının içeriği gibi konular sendikaların dikkat alanına girmektedir.

Öyle ki özelleştirmeler bile Türkiye'de sendikaların gündemine sadece işçi atma ya da işçiler hak gasplarına uğradığı zaman girebilmiştir. Bu yüzden de özelleştirilen her kurumun işçileri ancak sıra kendilerine gelince bağırıp çağırılmışlar, bu yüzden de çevreden ciddi bir destek görmemişler ve özelleştirmecilerin karşısında yenilgiye uğramışlardır!

SENDİKALAR GÜÇ YİTİRİYOR

"Üye sendikacılığı", sendikaların sermayeyle uzlaşmacı bir çizgi izlemeleri ve işlevsizleşmelerine paralel olarak güç ve itibar yitimine uğramıştır. Bu güç ve itibar yitimine sendikaların gelirlerindeki gerileme eşlik etmiş, sendikalar mali bakımdan da zorlanır hale gelmiştir. Ulusal çapta kurulmuş pek çok sendika, kendi profesyonel elemanlarının ücretlerini bile ödeyemez duruma gelmiştir. Mevcut sendikal anlayış, bu handikapı, profesyonel eleman sayısını azaltarak, zaten son derece az olan şubelerini kapatarak, iki üç şubeyi birleştirip işçiden daha da uzaklaşarak aşmaya çalışmaktadır. Daha doğrusu dün üyelerini, şubelerini, etkinliklerini artıran

büyüyen sendikalar bugün içlerine çekilip "büzülerek" ayakta kalmaya çalışmaktadır. Bu "fasit bir daire"dir. Çünkü sendika ne kadar içine büzülürse üye sayısı azalmakta, işlevsizleşmekte, güç yitimine uğramakta ve kendisinden bekleneni yerine getiremez hale geldiği için sorunları büyümektedir. Reformcu, uzlaşmacı sendikal anlayışın yönlendirdiği sendikaların tıkanması; "sendikal mücadele" kavramını bile literatürden çıkaran, "diyalogcu sendikacılık" anlayışına alan açtı. Bu anlayış, sendikaların birer sivil toplum kuruluşu olarak "proje üreten" ve bu projelere üyelerini, patronları ve hükümeti ikna eden bir sendikacılığı savunmaktadır.

Bu tıkanma karşısında Latin Amerika merkezli "Sosyal hareket sendikacılığı" ise işçilerden çok işsizleri, lüm penleri, sınıf dışı kategorileri örgütlenme amaçlı ve onların yaşam tarzlarına uygun yöntemlerle mücadeleyi yücelten bir sendikacılık eğilimine savrulmaktadır.

Yine bu çözümsüzlük, yönetmeyi yeterince bilmeyen sendika yöneticilerinin başarısızlığına indirgenmekte; "kaba", "eğitimsiz" işçiler yerine akademik bir eğitimle sendikacılığı öğrenmiş "uzmanların" yönetimlere gelmesi (AB merkezli bir anlayış) görüşü sendikalarda yayılmak istenmektedir.

SENDİKALAR NASIL OLMALI

Bu gidişata son vermenin tek yolu üye sendikacılığına son vermek, işçileri sendikal mücadeleye çekmek; sendikaları yeniden sermayeden bağımsız, "işçi sınıfının sermayeye karşı örgütlenme ve mücadele merkezleri" olarak örgütlemektir.

a) Sınıfın örgütleri demek, birer birer işçileri değil işçi sınıfının kadınıyla, erkeğiyle, genciyle, emeklisiyle, çocuğuyla tüm sınıf olarak örgütlenmesidir. Burada üye ile örgütlenme aynı şey değildir. Belki yine çalışan işçi üye olacaktır ama sendika işçiyi ailesiyle birlikte, genç ve yaşlı kuşaklarıyla, hatta çocuklarıyla birlikte örgütleyecek, bütün bu kesimlerin sorununu dikkate alan bir mücadele hattı izleyecektir.

b) Sendikanın işçi sınıfının geleceği olan çocukları ve gençleri de örgütlemesi; onları sınıfın dünya görüşü doğrultusunda eğitmesi, resmi eğitimin içeriğine müdahale etmesi, anne-çocuk sağlığı sorunlarını sendikal mücadelenin kapsamına alması, emeklilerin ve yaşlı kuşakların geçimi ve bakımı, kadınların çok yönlü sorunları gibi meselelerin sendikal mücadelenin alanına girmesi demektir. Ve elbette bütün bu sorunların çözümü için mücadelenin örgütlenmesinin yanı sıra işçi sınıfının kapitalizmin kültürel, ideolojik, ahlaki saldırılarına karşı dayanışması; kültürel, sosyal, ideolojik, hatta siyasi bakımdan eğitilmesi de sendikaların yükümlülüğü olarak biçimlenir.

c) "Üye sendikacılığı"ndan sınıfın sendikası olmaya geçiş, sendikaların mekansal bakımdan da mevzisini değiştirmeyi zorunlu kılan bir yaklaşımdır. Bugün kentlerde işçilerden mümkün olan en uzak duruma düşmüş olan sendika bürolarının, işçilerin yoğun biçimde oturduğu emekçi semtlerine kurulmasını zorunlu kılar. Eskiden (Sendikalar bürokratik kurumlara dönüşmeden önce) sendikaların büroları işçilerin oturduğu (Kolayca ulaşabilecekleri) semtlerdeydi. Üstelik bu bürolar sadece zorunlu bürokratik işlerin yapıldığı değil işçilerin, yerine göre kadınıyla, genciyle, yaşlılarıyla sınıfın değişik unsurlarının kendi sorunlarını tartışıp kararlar aldığı; bunları sendika yönetimleriyle paylaşıp uyguladıkları mekanlar da olmak durumundadır.

d) Sendikal demokrasi de, bu genişleyen sınıf anlayışına göre, yönetim ve denetim kurullarıyla "taban arasındaki" bir ilişkiyi öte; bizzat işçi yöneticilerinin işçi kitlesi içinde, tümüyle işçi denetimine açık sürdürdükleri yaşamaları üstünden gerçekleşir. Seçme ve seçilme bu mekanizma içinde sadece yöneticileri belirlemek için yapılan bir yasal prosedürdür. Bugün en çok şikayet edilen ve tamamen biçimsel bir hale dönüşmüş olan sendikal demokrasi sorunu da, bu açıklık ve işçi yığınlarının sendikal mücadelenin aktif gücü haline geldiği bu zemin üstünde

çözümlenebilir.

e) Böyle bir sendikacılık anlayışında sendikaların yönetiminden sorumlu olanlar, seçilmiş ve aynı zamanda her an seçenler tarafından görevinden alınabilecek olan sendika yöneticileridir. Ve bu anlayışta işçilerin sendika yönetimlerine gelmesi sadece istenen değil teşvik edilen bir tutum olmak durumdadır. "Sendika uzmanları" sadece "muhasebe", "basın", "sosyoloji", "psikoloji" gibi uzmanlık gerektirecek alanlardaki danışmanlar olmalıdır.

MÜCADELECİ SENDİKACILARA GÖREV DÜŞÜYOR

Bunlar ne hayali saptamalarıdır ne de yeni bir keşiftir! Sendikaların az çok biçim kazanıp bir kurum olmaya başlamalarından itibaren; işçinin içinde olmak, büroları işçi barakalarının ortasına kurmak sendikal hareketin tartışılmaz bir özelliği olmuştur. 19. yüzyılın son çeyreğinden itibaren sendikalar açıkça işçilerin sınıf olarak örgütlenmeleri, sermayeye karşı örgütlenme ve mücadele merkezleri olarak şekillenmişlerdir. Bu geniş sınıfsallık ve talepler zemini, aynı zamanda, sendikaların siyaset yapmasını, siyasete katılımını, sınıf partilerinin kurulmasını ve iktidar mücadelesinde onların yanında

olmasını da kolaylaştırmıştır. Bu örgütlenme kapitalist ülkelerde 20. yüzyılın ilk yarısı boyunca da sürmüştü; hatta Avrupa'daki reformcu sendika merkezleri bile, geçmişlerinden kalan sınıfı sınıf olarak örgütlenme ve sınıf taleplerine sahip çıkma geleneğini kapitalizme iyice entegre oldukları 1960'lı yıllara kadar bozularak da olsa korumuşlardır.

Elbette burada, mevcut sendikalar böyle duracak, yanında yeni sendikalar oluşacak denilmemektedir. Tersine hayata ve gerçeğe uygun olanı, mevcut sendikaların sınıfın sendikaları olmak üzere dönüşmeleridir. Mevcut sendikalar, elbette ki, bu amaçlara göre yeniden düzenlenerek, sınıfın en geniş kesimlerini mücadeleye çeken, işçilerin sendika yönetimlerine gelmesini teşvik eden ve sınıfın bütününü örgütlemeyi amaçlayan bir perspektifle mücadelenin ilerlemesinin son derece önemli dayanakları olmaya devam etmelidirler. Bugün sınıftan yana, mücadeleciler bir sendikacılık hattında duran her kademedeki sendikacıların bu dönüşümde en büyük rolü oynaması gerektiği de, gerçeğin bir diğer yönünü oluşturmaktadır. Sendikaların yasalara rağmen, çoğu zaman fiyiyatta, böyle bir dönüşümün dayanağı olmaları mümkündür.

AKTİF SENDİKACI PASİF ÜYE

Sendikal mücadelenin bu kısa özetinden ve ortaya konan yaklaşımdan da açıkça anlaşılacaktır ki; sendikaların en temel sorunu "aktif sendikacı-pasif üye" ikilemini aşmasıdır. Sendikal mücadelenin, en geniş işçi kesimlerinin harekete çekildiği bir eylem olduğu gerçeğinin yeniden en temel ilke olarak benimsenmesi hayati önemdedir. Bunun gerçekleştirilmesinin maddi zemini ise "üye sendikacılığı"ndan sınıf sendikacılığına dönüşmesidir. Ve açıktır ki pratikte bu süreç; geniş işçi yığınları sendikal mücadeleye çekildikçe sendikalar sınıfın sendikaları olmaya doğru adım atacak, bu doğrultudaki her ileri adım işçi sınıfının sermayeye karşı mücadelesini daha ileri bir mevziye taşıyacaktır. Sendikal demokrasi de, sendikaların kendi sınıflarının siyasetine katılması da, bu süreç içinde, sorunların aşıldığı ölçüde layıkıyla gerçekleşecektir.

GENÇ İŞÇİLER SINIFIN KÜLTÜRÜYLE TANIŞTIRILMALI

Mevcut sendikal yapıyla gidilemeyeceğinin bir diğer kanıtı, bugün ülkemizde 11 milyon dolayında sendikalarda örgütlenebilir işçinin ve önemli bir bölümü gerçekte işçi sınıfının parçası olan 2 milyon dolayında kamu emekçisinin varlığıdır.

Çalışma Bakanı'nın açıklamasına göre, mevcut işçi statüsünde çalışan işçilerin sadece yüzde 6'sı sendikalarda örgütlüdür. Bilimsel araştırmalar da açıkça desteklemektedir ki, bu işçilerin önemli bir bölümü henüz işçileşme sürecindedir. Bu nedenle işçi sınıfının bu en büyük ve en genç bölümü, geldikleri sınıfın ideolojik, kültürel, sosyal eğilimlerini, alışkanlıklarını taşımaktadır. Dolayısıyla sendikalar bu işçileri, işçi sınıfının dünya görüşü doğrultusunda eğitme ve işçi sınıfı kültürüyle tanıştırmaya yükümlülüğünü taşımaktadır. Bu görev olmadan, sayısı milyonlara varan genç işçilerin sendikalarda örgütlenmesi ve bir sınıf olarak birleşmeleri de çok zor olacağı gibi çok uzun yıllar alacaktır. Bu yüzden sendikaların üye sendikacılığından "Sınıfın örgütlenme ve mücadele merkezlerine" dönüşmeye ve bundan kaynaklanan sorumluluklarını yerine getirmeye başlamaları, ülkemizdeki bu çok somut nedenden dolayı da çok önemlidir.